

Кісельова Тетяна Валеріївна,

аспірантка кафедри філософії

Полтавського національного педагогічного університету

імені В. Г. Короленка

orcid.org/0000-0003-2719-8937

lisichka.for.e25@gmail.com

ПО ТОЙ БІК ЛЮДСЬКОСТІ: МЕТАКУЛЬТУРНА УСТАНОВКА ТРАНСГУМАНІЗМУ

В рамках цієї статті досліджується зміст поняття метакультурної установки трансгуманізму та її основних рис. Ми розглядаємо трансгуманізм не просто як наукове бачення майбутнього технологічного прогресу, а як комплексну метакультурну установку, що впливає на розуміння сутності людської природи та її майбутнього. Питання змісту поняття метакультурної установки трансгуманізму розглядаються в контексті більш широкої філософської традиції, включаючи роботи відомих філософів, які досліджували мету та проблеми технологічної еволюції для людини, таких як М. Гайдеггер, М. Мор, Н. Бостром, Ф. Фукуяма. Дослідження метакультурної установки трансгуманізму викликає значні філософські, етичні та соціальні питання, включаючи питання про людську природу, ідентичність, рівність, справедливість, та багато інших. Тому важливо розпочати аналіз філософського руху трансгуманізму саме як метакультурної установки, для того щоб формулювати стратегії та обмеження впровадження технологічних інновацій, з урахуванням потенційних ризиків та викликів. Центральними аспектами статті є висвітлення головних рис метакультурної установки трансгуманізму, якими є віра в постійний науковий та технологічний прогрес, індивідуальний шлях вдосконалення особистості, осмислення етичних аспектів модифікації тіла і розуму з використанням новітніх технологій, вирішення проблеми інклюзивності та доступності цих технологій для всіх людей. Отже, розгляд трансгуманізму як метакультурної установки дозволяє побачити його не просто як технологічний і культурний тренд, а як багатогранну філософську систему, що впливає на всі сфери життя сучасної людини.

Ключові слова: метакультурна установка, трансгуманізм, технології, цінності трансгуманізму, постлюдина.

Kiselova Tetiana,

Postgraduate student at the Department of Philosophy

V. G. Korolenko Poltava National Pedagogical University

ORCID: 0000-0003-2719-8937

lisichka.for.e25@gmail.com

BEYOND HUMANITY: THE METACULTURAL ATTITUDE OF TRANSHUMANISM

The article is devoted to the study of the concept of metacultural attitude of transhumanism. The author considers transhumanism not just as a scientific vision of future technological progress, but as a complex metacultural attitude that affects the understanding of the essence of human nature and its future. The issues of the content of the concept of metacultural attitude of transhumanism are considered in the context of a broad philosophical tradition, along with the analysis of the works of philosophers who have studied the purpose and problems of technological evolution for humans, such as M. Heidegger, M. More, N. Bostrom, F. Fukuyama. The article contains a discussion of transhumanism as a metacultural attitude that allows us to see it not just as a technological and cultural trend, but as a multifaceted philosophical system that affects all spheres of modern life. The analysis of the philosophical movement of transhumanism as a metacultural attitude is important for formulating a strategy for the implementation of technological innovations, considering potential risks and challenges. The central aspects of the article are to highlight the main features of the metacultural attitude of transhumanism, such as belief in constant scientific and technological progress, an individual path of personal improvement, comprehension of the ethical aspects of modifying the body and mind using the latest technologies and addressing the problem of inclusiveness and accessibility of these technologies for all people. In conclusion, the author notes that the metacultural attitude

of transhumanism implies a deep and responsible analysis of transhumanist ideas that affect various aspects of life – from technology and science to ethics, human rights, ecology, and social equality.

Key words: metacultural attitude, transhumanism, technology, values of transhumanism, posthuman.

Актуальність теми дослідження. Зазвичай трансгуманізм розглядається як технологічні інновації в житті людини з позицій науки, медицини, штучного інтелекту тощо. Розгляд трансгуманізму як метакультурної установки на сьогодні не є пріоритетним напрямком. Це обумовлено такими причинами як специфічність об'єкта дослідження в трансгуманізмі, який спрямований на використання технології для покращення людського життя, включаючи здоров'я, інтелект та довголіття. Тому більшість досліджень зосереджуються на науково-технологічних та етичних питаннях. Проте розгляд трансгуманізму як метакультурної установки є важливим для вивчення. Адже трансгуманістичні ідеї впливають на культуру, цінності, норми та взаємини між людьми на більш глибокому рівні, ніж просто науково-технологічний аспект. При розгляді трансгуманізму як метакультурної установки необхідно поєднувати аналіз різних галузей знань про суспільство, включаючи антропологію, соціологію, філософію та культурологію. Це дасть змогу глибше зрозуміти ймовірні етичні та соціальні наслідки ідей трансгуманізму. Особливо зараз коли з'явилися можливості вживлювати інтерфейси в мозок що дозволяють людям з фізичними обмеженнями керувати пристроями своїм мозком, коли сучасні технології генної інженерії, такі як CRISPR, дозволяють науковцям редагувати гени з небувалою точністю, а штучний інтелект та машинне навчання все більше впливають на наше життя через автономні автомобілі та персональні асистенти, тож дослідження трансгуманізму як метакультурної установки стає надзвичайно актуальним. Ми вважаємо, що дослідження трансгуманізму як метакультурної установки є продуктивним підходом до вивчення широкого впливу трансгуманізму на суспільство та його культуру.

Мета статті полягає в аналізі трансгуманізму як метакультурної установки, зважаючи на ключові принципи та ідеї трансгуманізму, розуміння меж людськості в трансгуманізмі. У статті досліджені перспективи та виклики, які стоять перед трансгуманізмом, у тому числі етичні та соціальні питання, пов'язані

з використанням передових технологій для покращення людини та комфортності людського життя .

Аналіз досліджень і публікацій. Ф. Фукуяма, Н. Бостором, М. Мор, К. Уорвік, С. Фуллер, К. Хейлз займаються дослідженням трансгуманізму в контексті культурних змін і впливу науково-технологічного прогресу на людську культуру і суспільство в цілому. В українській науці теж немає публікацій щодо змісту метакультурної установки трансгуманізму, але є публікації щодо соціокультурного впливу трансгуманізму та етичних аспектів постлюдського майбутнього. Серед них можна виділити таких авторів як Сінькевич О., Солдатська Т., Клименко Р., Фальковський А., І. Предборської, О. Гомілко, Н. Загурської, З. Самчука та інших.

Виклад основного матеріалу. Метакультурною установкою називають сукупність базових цінностей, норм, переконань та ідеологій, способи мислення, сприйняття та діяльності, які перетворюють абстрактні концепції в конкретні соціальні норми та звичаї. Трансгуманізм як комплексний культурний рух та філософська течія сьогодні перестають бути далеким науковим поняттям. Тож питання метакультурна установка трансгуманізму формується саме зараз, адже трансгуманістичні технології змінюють звичні аспекти життя та культури людського суспільства. Тому необхідно розглянути зміст та основні риси метакультурної установки трансгуманізму.

З зростанням значення технологій в житті людини філософи почали аналізувати наше розуміння та сприйняття техніки і технологій, їх значення для нашого життя та мету технологічних удосконалень. Як тільки технології почали з'являтися в нашому побуті і стали невід'ємною частиною нашого життя, людство почало осмислювати їх значення для нашого життя. М. Гайдегер, розкриваючи суть поняття техніки і технологій говорив що це інструмент людської діяльності: «Ми ставимо питання про техніку, коли запитуємо, чим вона є. Кожному відомі обидва судження, які є відповіддю на таке запитання. Перше стверджує: техніка це засіб для досягнення цілей. Друге стверджує:

техніка це відомий вид людської діяльності. Обидва визначення техніки говорять про одне й те саме. Насправді ставити цілі, створювати й використовувати засоби для їх досягнення і є людською діяльністю» (Гайдеггер, 1977). М. Гайдеггер досліджуючи суть технології та її вплив на людину, робить висновок що суть технології не в досягненні цілей завдяки машинам чи пристроям, а в способі сприйняття та перетворення світу за допомогою технології. За його словами, технологія є формою «*Gestell*» що означає постановку чи організацію перетворення ресурсів світу і є специфічним способом, в якій технологія «ставить» чи «розставляє» речі в світі. Постановка є збираючим початком того встановлення, яке ставить людину на розкриття дійсності способом поставлення його як наявного. При цьому філософ попереджає що така постановка може призвести до того, що ми перестанемо бачити світ як він є, і замість цього будемо розглядати його тільки як ресурс для використання. Для того щоб цього не сталося необхідно сформуванню нове відношення до технології, а саме замість протистояння технології, нам слід «відпустити» її. Відпустити – це сформувати новий тип мислення, в якому технологія не тільки засіб для досягнення певних цілей, а те що може відкрити нам нові способи взаємодії зі світом. Отже, для того щоб відпустити технологію необхідно переосмислити наше відношення до технології та світу в цілому, що є ідеєю формування метакультурної установки трансгуманізму в сучасному розумінні. Філософія технології Мартіна Гайдеггера стає основою розуміння сучасного відношення до технології та метакультурної установки трансгуманізму. Це означає зміну погляду на технології з позиції інструменталізму на рефлексивний і відповідальний. Ці висновки М. Гайдеггера заклали фундамент метакультурної установки трансгуманізму. Змістом метакультурної установки трансгуманізму є глибоке розуміння технології як чинника що формує нашу культуру і ідентичність, і пропонує шлях до більш гармонійного співіснування з технічним прогресом, як засіб та можливість для розвитку і самореалізації людини в сучасному світі.

Метакультурна установка трансгуманізму представляє собою широкий і багатоаспектний погляд на людську природу удосконалену технологіями. Основними елементами

метакультурної установки трансгуманізму є оптимізм щодо можливостей технологічного прогресу та рефлексивний підхід до потенційних наслідків та відповідальності щодо впровадження нових технологічних досягнень у житті суспільства. Окрім того метакультурна установка має такі риси: віру в технологічний прогрес, фокус на особистому розвитку, подолання етичних проблем, необхідність перетворення людської природи, інклюзивність трансгуманістичних технологій. Розглянемо кожну з цих рис детальніше. Трансгуманістична думка спирається перш за все на віру в технологічний прогрес. Завдяки науковим відкриттям трансгуманісти оцінюють можливість появи постлюдини та її майбутні характеристики. Бурхливий розвиток технологій концентрує увагу дослідників на нових факторах змін в житті людини. Наприклад надзвичайні досягнення в галузі штучного інтелекту та машинного навчання є однією з недосліджуваних тем в трансгуманізмі. Так само, якщо технологія не розвивається, вона втрачає свою актуальність, наприклад відсутність досягнень в кріоніці позбавляє трансгуманістів інтересу до дослідження цього методу вдосконалення людини. Макс Мор підтверджує, що віра в технології які покращать наше життя, допоможуть подолати смерть та є важливою ідеєю трансгуманізму «Десятиліття, які попереду, принесуть технології трансформації, які дозволять нам модифікувати, доповнювати та замінювати наші людські біологічні тіла кращими транспортними засобами, гідними розвитку нашого інтелекту (Мор, 1988)», що безперечно є важливою рисою трансгуманістичної метакультурної установки. Трансгуманісти вірять, що використання технологій відкриє шлях до нового розуміння людської природи та її можливостей. Це віра в те що майбутні технології не тільки піднімуть життя на більш якісний рівень, а перетворять сутність людського буття. Центральною рисою трансгуманізму є віра в можливість і необхідність перетворення людської природи.

Наступною рисою метакультурної установки трансгуманізму є фокус розвитку особистості. Трансгуманізм ставить перед собою амбітну мету, що людина зможе самовдосконаливатися завдяки впровадженню технологічних модернізацій. Це наступний етап в історії розвитку людини: «історія людства була історією

зростання нашої здатності визначати себе як особистості. Наше майбутнє побачить продовження та поглиблення цього еволюційного процесу» (Мор, 1993). Саморозвиток на думку трансгуманістів не обмежується традиційними методами освіти чи особистісного зростання, в першу чергу це використання біотехнологій, нанотехнологій, штучного інтелекту та інших новаторських рішень для підвищення показників когнітивних здібностей, здоров'я та довголіття. Проте це буде індивідуальний шлях саморозвитку кожної людини який включатиме з підвищення рівня освіти, фізичного здоров'я чи інтелектуальних здібностей. Макс Мор зазначає, що саморозвиток буде включати в себе не тільки зміни біологічних характеристик людини, а й соціальних норм і звичаїв: «самотрансформація – навчання новим навичкам, зміна звичок, вибір нових інтересів і поведінки які необхідні, якщо ми хочемо залишатися залученими в наш багатогранний світ. Тоді як Старий Світ придушував особисті інновації в морі застою, сучасний світ постійно електризує нас зарядом змін» (Мор, 1993).

Окрім необхідності саморозвитку, в метакультурній установці трансгуманізму передбачена інклюзивність в отриманні трансгуманістичних технологій. Це означає рівний доступ до покращення свого життя для всіх людей. Інклюзивність у розумінні трансгуманістів означає забезпечення доступу до технологій самовдосконалення всім людям, незалежно від їх соціального стану, раси, статі чи інших соціальних чи біологічних чинників. Поки ще важко, зрозуміти як досягти інклюзивності в трансгуманістичних покращеннях, але якщо її не буде світ буде ще більш диференційований і розділений, що виключає покращення соціального життя людини. В основі ідеї інклюзивності трансгуманістичних технологій має бути опрацьовані урядові програми щодо технологічних покращень, освітні програми для можливості ознайомлення з технологіями, громадська участь в контролі впровадження трансгуманістичних технологій тощо. Проте інклюзивність, є однією з рис метакультурної трансгуманістичної установки, що підтверджують і думки Н. Бострома: «Трансгуманісти пропагують думку про те, що технології поліпшення людського розвитку повинні бути широко доступними, і що люди повинні мати

широкий вибір щодо того, які з цих технологій застосовувати до себе (морфологічна свобода)» (Бостром, 2005).

Питання доступності до трансгуманістичних технологій, відкриває наступну рису метакультурної установки трансгуманізму – вивчення етичних проблем пов'язаних з використанням технологій для модифікації людини. Найвність широких досліджень в галузі етичних проблем трансгуманізму відображає складний характер трансгуманізму як метакультурної установки. Основний підхід мислителів трансгуманістів полягає в тому, щоб активно досліджувати етичні проблеми, щоб гарантувати, що технологічний прогрес відбувається відповідно до цінностей, які ми як суспільство вважаємо важливими. Трансгуманістична метакультурна установка досліджує проблеми трансгуманістичних технологій з декількох ключових причин. Перша причина в тому, що етична оцінка допомагає сформувати правильне впровадження технологій в життя суспільства з урахуванням всіх можливих ризиків, а критичне ставлення до трансгуманістичного бачення майбутнього людини дозволяє більш глибоко досліджувати вплив будь-якої технології. Друга причина полягає в тому, що розгляд негативних наслідків будь-якого вдосконалення забезпечує збереження основної цінності трансгуманізму – недоторканності прав та свободи людини. Мета трансгуманістів це еволюція, а не деструкція природи людини. Перш ніж втручатися в будову тіла чи займатися вирішенням питань генетичної модифікації, варто впевнитися що технології є безпечними та контрольованими: «Тому трансгуманісти наголошують на модифікаціях, які, окрім сприяння благополуччю людини, також відкривають більше можливостей, ніж закривають, і які збільшують нашу здатність робити подальші мудрі вибори. Більша тривалість активного життя, краща пам'ять і більші інтелектуальні здібності є ймовірними кандидатами на вдосконалення, які покращать нашу здатність з'ясувати, що нам робити далі»(Бостром, 2003). Етичні питання в метакультурній установці трансгуманізму досить різноманітні та глибокі, оскільки вони торкаються сенсу та цінності людського буття. Основними етичними питаннями трансгуманізму є рівність, людська ідентичність, безпека, збереження прав і свобод людини та збереження нашої екосистеми. Хто

магиме доступ до трансгуманістичних технологій? В чому полягає відмінність між людиною та постлюдиною? Як обережно і відповідально застосовувати трансгуманістичні технології? Як зміниться наше розуміння особистої відповідальності, прав, обов'язків? Як трансгуманістичні технології вплинуть на наше довкілля? Філософи трансгуманісти прагнуть знайти відповіді на ці питання, до того моменту як технологічні зміни стануть неминучими. Трансгуманісти стверджують, що правильним підходом до цих перспектив є повне сприйняття технологічного прогресу який не має суперечити правам людини. А відповідно до розуміння цього необхідно вже сьогодні вживати раціональні заходи проти конкретних технологічних загроз, таких як зловживання зброєю, небажаного впливу технологій на навколишнє середовище та втручання в особистісний простір людини завдяки технологіям. Ф. Фукуяма розглядає ідеї трансгуманізму у контексті його потенційного впливу на людську природу, культурні цінності та устрій суспільства. Проте хоча в своїй книзі «Наше постлюдяне майбутнє: наслідки біотехнологічної революції» Ф. Фукуяма аналізує негативні наслідки біотехнологій та генної інженерії, він підходить до цієї теми з позиції метакультурної установки, адже розуміє наскільки глибокі зміни спричинять технології для нашої цивілізації. Фукуяма боїться, що майбутні втручання у генетичний код людини призведуть до створення істоти, яка втратить психічними та моральні якості нинішньої людини. Тому необхідно контролювати і аналізувати ймовірні негативні наслідки цих змін, для того щоб перетворити їх на позитивні: «Ми повинні за будь-яку ціну уникати поручницького ставлення до технології, тобто настрою, що ми нічого не можемо зробити, щоб припинити або направити в інше русло дослідження, які нам не подобаються...» (Фукуяма, 2002). Етичні питання, що виникають в рамках трансгуманізму, є невід'ємною частиною реалізації його мети – гармонійного поєднання людини з новими технологіями для створення постлюдини. На цьому наголошує Н. Бостром: «трансгуманісти сподіваються, що завдяки відповідальному використанню науки, технологій та інших раціональних засобів нам врешті-решт вдасться стати постлюдьми, істотами з набагато більшими можливостями, ніж у сучасних людей» (Бостром, 2003). Постлюдина

маючи покращені фізичні та когнітивні можливості, все ж повинна мати збереження своєї гідності прав та свобод. Тому трансгуманізм захищає постлюдську гідність, і включає в себе більш інклюзивну та гуманну етику, яка охопить майбутніх технологічно модифікованих людей, а також людей сучасного типу. Тому розгляд етичних проблем і їх вирішення є надважливою складовою метакультурної установки трансгуманізму.

Результати. Трансгуманізм виходить за рамки простої культурної течії, адже це глобальне міркування про майбутнє людства, що розвивається в трьох контекстах філософському, науковому та соціальному. Із зростанням технологічних можливостей межа між людиною та технікою стає менш визначеною. Це викликає питання про те, що означає бути людиною в епоху трансгуманізму, і формує прагнення до досягнення постлюдської стадії розвитку, де людські фізичні і когнітивні обмеження можуть бути частково подолані. Це питання про значення і буття людини в постлюдській стадії і формує основу метакультурної установки трансгуманізму. Розгляд трансгуманізму як метакультурної установки важливий, адже дозволяє бачити його не просто як науково-технологічну концепцію, а як глибоку та багатогранну філософську систему з потенціалом вплинути на всі сфери життя людини. Вона допомагає нам розуміти, як ми сприймаємо себе в контексті швидкого технологічного розвитку, і як ми формуємо своє майбутнє. Метакультурна установка трансгуманізму передбачає глибокий та відповідальний аналіз трансгуманістських ідей які впливають на різні аспекти життя – від технології та науки до етики, прав людини, екології та соціальної рівності. Відповідальний аналіз трансгуманістських ідей потрібний для того щоб реалізація трансгуманістичних технологій не призвела до різкої зміни соціальних норм, взаємин та ієрархій чи соціальні напруги між тими, хто приймає нові технології, і тими, хто їх відкидає. Аналіз трансгуманізму як метакультурної установки удосконалює розуміння базових понять та цінностей трансгуманізму, такі як ідентичність, людська природа, рівність, гідність та їх взаємозв'язок з технологічним прогресом. Осмислення трансгуманізму в такому контексті веде до обговорення питань рівності, доступу до технологій та їх впливу на соціальну структуру, що є ключовим для створення справедливого та інклюзивного

майбутнього. В свою чергу це допомагає формулювати стратегії та плани для збалансованого та безпечного впровадження технологічних інновацій. Трансгуманізм в якості метакультурної установки представляє собою комплексне і багатогранне явище, що вимагає глибокого аналізу, виваженого підходу та міждисциплінарного дослідження. Враховуючи майбутню можливість

переходу людини до постлюдської стадії з радикально перетвореною людською природою, метакультурна установка трансгуманізму стає ключовим інструментом для аналізу та осмислення потенційних перетворень в нашому сприйнятті людськості. Це філософський аналіз не лише технологічної еволюції людини, але й духовної, моральної та культурної.

Список використаних джерел:

1. Bostrom, N. (2005). In Defense of Posthuman Dignity. URL: <https://nickbostrom.com/ethics/dignity>.
2. Bostrom, N. Human. (2003). Genetic Enhancements: A Transhumanist Perspective. URL: <https://nickbostrom.com/ethics/genetic>.
3. Fukuyama, F. (2002). Our Posthuman Future. URL: <https://archive.org/details/ourposthumanfutu00fuku/page/209/mode/2u>
4. Heidegger, M. (1997). The Question Concerning Technology, in Martin Heidegger: Basic Writings. Edited by David Farrell Krell. New York: Harper & Row, 287–317.
5. Клименко, Р. В. (2018). Трансгуманізм як політичне та соціальне явище сучасності. *Молодий вчений*, 7, 334–339.
6. More, M. (1993). Technological Self-Transformation: Expanding Personal Extropy. *Extropy*, 10, 15–25.
7. Солдатська, Т. (2017). Перспективи трансгуманізму як нової філософії людини. *Вісник Львівського університету*, 15, 109–113.
8. Хажинський, Р. М. (2023). Концепція трансгуманізму Макса Мора та нова парадигма прав людини : досвід філософсько-правового осмислення. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2, 451–454.

References:

1. Bostrom, N. (2005). In Defense of Posthuman Dignity. URL: <https://nickbostrom.com/ethics/dignity>.
2. Bostrom, N. Human. (2003). Genetic Enhancements: A Transhumanist Perspective. URL <https://nickbostrom.com/ethics/genetic>.
3. Fukuyama, F. (2002). Our Posthuman Future. URL: <https://archive.org/details/ourposthumanfutu00fuku/page/209/mode/2u>
4. Heidegger, M. (1997). The Question Concerning Technology, in Martin Heidegger: Basic Writings. Edited by David Farrell Krell. New York: Harper & Row, 287–317.
5. Khazhynskiy, R.M. (2023). Kontseptsiia transhumanizmu Maksa Mora ta nova paradyhma prav liudyny: dosvid filosofsko-pravovoho osmyslennia [Max Mohr's concept of transhumanism and the new paradigm of human rights: experience of philosophical and legal understanding]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 2, 451–454 [in Ukrainian].
6. Klymenko, R. (2018). Transhumanizm yak politychne ta sotsialne yavysheche suchasnosti [Transhumanism as a political and social phenomenon of our time]. *Kyiv: Molodyi vchenyi*, 7, 334–339 [in Ukrainian].
7. More, M. (1993). Technological Self-Transformation: Expanding Personal Extropy. *Extropy*, 10, 15–25.
8. Soldatska, T. (2017). Perspektyvy transhumanizmu yak novoi filosofii liudyny. [Perspectives of transhumanism as a new philosophy of man]. *Lviv: Visnyk Lvivskoho universytetu*, 15, 109–113 [in Ukrainian].